لە درۆو دەلەسەکانیان دەکن،»، ئەحمەد ئیکنجی ـ پێوەرسازێکی ڕێوبانە (مساح طرق)کە لە
دیاربەکر گەورە بووە ـ لە ئۆکتۆبەری ١٩٩١دا پێیگووتم. هەمان ئەحمەد گووتی «ئەوجا، بە
تەمەنێ دەگەیت کە تێیدا دەزانیت کە تۆی لە میللەتێکی تریت و خاوەن مێژوویەکی تریت،
ئەوسا هەوڵ دەدەیت کە شارەزای مێژووت بیت وهەڵیسەنگێنیت، ڕاستە ئێمە پێکەوە
شەڕمانکرد،» ئیکنجی لێرەدا ئاماژە بۆ پشتگیری کورد دەکات بۆ تورک لە شەڕی
ئیستیقلالدا، «بەڵام ئەوان بردیانەوە و ئێمە دۆڕاندمان».

٢٢ـ پرسکارییەکی تەلیفۆنی،١٩٩٢؛ ڕاپۆرتی چاپەمەنی تورکی.

٢٣ ـ Kurds in John Gittings,*Guardian* (London), "Good Kurds and Bad
.the New Geopolitical Conjunction," April 25-26, 1992

زنجیرە ڕووداوی مێژوویی *

سەدەی حەوتەم: یەکەمین دەقی نوسینە بەکوردی بینرایەوە. لەهۆنراوەیەکی درامی کوردا تراجیدیای هێرشی عەرەب و ڕفاندنی مێینەکان «ی دەشتی شارەزوور» و قەلاچۆ کردنی میللی دەگێڕێتەوە. هەروەها ڕووداوی سووتانی پەرستگای مەزداییان و لەناوبردنی دیاردەکانی ڕەوشی ئاینی ئاهورامەزدا دەگێڕێتەوە کە کورد لەسەردەمی مادەوە پەرستوویانە[1].

سەدەی حەوت تا نۆهەم: پاش بوونی کورد بە موسوڵمان دیدە و سوودی زۆریان بە ئیسلامەتی بەخشیوە، بەتایبەت لەبوارەکانی جەنگ و هەروەها مۆسیقا. مۆسیکزانی کورد "برایم مووسڵی" (٧٤٣ ـ ٧٠٦)[2] مۆسیقای (کەتا ئەوکاتە لەلای ئیسلام قەدەغە بوو) هێنایە کایە و گەیاندییە ناو کۆشکی هاروون ڕەشید، و یەکەمین کۆنسێرتی ئیسلامی دروستکرد. پاشان ئیسحاقی کوڕی ئەو هونەرەی تۆمارکرد و پەرەی پێدا. هەروەها زریاب کە شاگردێکی کوردی ئەوان بوو گەیاندییە ناو کۆشکی کورتوبە** و لەوێدا قوتابخانەی دامەزراند، و شاکارەکانی خۆی بە ئیسپانیا و گشت ڕۆژئاوادا بڵاوکردەوە.

سەدەی دە تا دوانزەهەم: میرنشینی کوردی سەربەخۆ دەرکەوتن؛ (٩٥١ ـ ١١٧٤) شەددادییەکان لەباکوور دەرکەوتن و گەنجەیان کرد بە پایتەخت:لە باشووری ئەواندا حەندی[3](٩٥٩ ـ ١٠١٥)؛ و لەڕۆژئاوا مەروەندی (٩٩٠ ـ ١٠٩٦) پەیدابوون و دیاربەکریان کرد بە پایتەخت.

ساڵی ١١٦٩ ـ ١٢٥٠: سەردارانی ئەیوبی کە هەرە مەزنەکەیان سەلاحەددین بوو، دەسەلاتیان بەسەر گشت جیهانی ئیسلامی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا گرت.

سەدەی چواردە ـ پانزەهەم: دووبارە پاش تەوژمی هێرشی مەنگۆلی دەسەلات هاتەوە دەست میرەکانی کورد. لە کۆشکەکانی بەتلیس، هەکاری و بۆتاندا ژیانی کولتووری پەرە دەسێنێت.

ساڵی ١٥١٤: یەککگرتنی میرەکانی کورد لەگەڵ سوڵتان سەلیم ئەلفاتحی درندە دژ بە شیعەی

* ـ فارسییەکە ئەم بەشەی فرامۆش کردووە. « و »

1 ـ بێگومان مەبەست لە هۆنراوەی سەر ئەو پارچە پێستەیە کە لەئەشکەوتی هەزارمێرد دۆزراوەتەوە. بڕوانە تێبینی ژمارە " ٤ " ی بەشی "پێشوتار"ی ئەم پەرتووکە. « و »

2 ـ E ـ ... (٧٤٣ ـ ٨٠٦) ... .

** ـ پایتەختی ئەمەویەکان لە ئیسپانیا « و »

3 ـ E ـ ... حەسەنواحدی یەکان ....

www.koskikurd.com

ئێران. لەجەنگی چاڵدێراندا (باکووری کوردستان) لەشکری شا بەرانبەر بە هێزەکانی تورک و کورد دەشکێت. سوڵتان بڕیاری سەربەخۆیی کوردەکان دەردەکات، و چیتر دەست ناخەنە کاروباری ناوخۆیی یەکتر.

ساڵی ١٥٩٦: شەرەفخانی میری بەتلیس لەنووسینی یەکەمین پەرتووک[4] (مێژوونامەی نەتەوی کورد)ی دەبێتەوە.

ساڵی ١٦٩٥: ئەحمەدی خانی ساڵی ١٦٥١ لەدایک بوو، و وەک وێژەر و فەیلەسوف و زمانزان دەرکەوت. لە پەرتووکە بەنرخەکەی "مەم و زین"دا کە داستانێکی نەتەوەیی کوردییە بانگ بۆ دامەزرانی دەوڵەتێکی نەتەوەیی کوردی یەکگرتوو هەڵدەدات لە کوردستان.

سەدەی نۆزدەهەم: بابی عالی کەوتە دەستێوەردان لەکاروباری ناوخۆی کورد. بەوە تایبەتمەندییەکانی فیوداڵی کورد کەوتە بەر مەترسی ئەوجا ڕاپەڕین، بەڵام ڕاپەڕینەکانیان جیاجیا بوو. ساڵی ١٨٠٦ ئەوڕەحمان پاشا«ی بابان» لە سلێمانی ڕاپەڕی. « ساڵی ١٨١٨ بلّباس »[5]. ساڵی ١٨٣٢ میر محەمەد لە ڕەواندز. ١٨٤٣ تا ١٨٤٦ بەدرخان بەگ. ١٨٥٣ تا ١٨٥٥ یەزدانشێر. ١٨٨٠ شێخ عوبێدوڵڵای نێهری. گشت خاکی کورد(جگە لە میرنشینەکانی ناو ئێران) کەوتە ژێر دەسەڵاتی عوسمانییان.

ساڵی ١٨٩٨: دەرکەوتنی یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی بەناوی "کوردستان" کە دەیکۆشی بیر و هۆشی نەتەوایەتی کوردی بڵاوکاتەوە.

ساڵی ١٩٠٨: ڕاپەڕینی تورکیای لاو. دەرچوونی یاسایەک بەناوی یەکسان بوونی ماف بۆ گشت نەتەوەکانی ناو ئیمپراتۆری عوسمانی، بەڵام لاوانی تورک لە ساڵی ١٩٠٩ بەدواوە هەڵوێستی قەلاچۆکردنی گەلانی ناتورک (ئەلبانی، ئەرمەنی، کورد و هتد...)یان گرتەبەر. هەروەها چاپەمەنی و بڵاوکراوەی کوردی قەدەغەکران.

٣٠ ئوکتۆبەری ١٩١٨: ئاگربەستی مودوروس. ئیمبراتۆری عوسمانی کە لە جەنگی یەکەمدا بوو بە " لایەنگری ئەڵمان " لەوێدا بە دۆڕاو دەرچوو و چۆکی بۆ هێزە هاوپەیمانەکان دانا.

١٩ ـ ٢٦ ئەپریل ١٩١٨: کۆنفرانسی سانریمۆ. وڵاتانی هاوپەیمان ئەو پرۆتۆکۆل و پەیمانانەیان خستەگەڕ کە کاتی جەنگ لەسەر ڕۆشنایی نوێترین پەیوەندی لەنێو ئەوان و وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی دوور[6] بەسترا، و تێیدا سەرپەرشتکاری عیراقیان دا بە بەریتانیای مەزن، و ویلایەتی کوردی مووسڵیشیان خستە سەر کە فەرەنسا لەبری کەلکیلیا دەستی لێ هەڵگرت. دەرگای وتووێژیان بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئەرمەنی و یەکێکیش بۆ کورد لەسەر ئەو بەشی

4 ـ E ـ ... شەرەفنامە ....
5 ـ لە ئینگلیزییەکەم وەرگرت. « و »
6 ـ E ـ ... ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ....

بۆ ڕووسیا تەرخانکرا بەکراوەیی هێشتەوە.

١٩١٩ ـ ١٩٢٠: یەکەمین ڕاپەڕینی کوردی دژ بە هێزە داگیرکەرەکانی ئینگلیز لە کوردستانی باکوور هەڵگیرسا، و ئامانجی ئەو شۆڕشەی شێخ مەحموود بوو بە ڕابەری، دامەزرانی کوردستانێکی سەربەخۆ و یەکگرتوو بوو.

١٠ ئۆگستی ١٩٢٠: هێزە هاوپەیمانەکان و بابی عالی لەسیڤەر ڕێکەوتن. بەوە دابەشکردنەکەی "سان ریمو" یان چەسپاند، و لەبەشی سێهەمی(بڕگەکانی ٦٢ ـ ٦٤)یدا بڕیاردرا دەوڵەتێکی کوردی لەسەر پارچەیەک لە هەرێمی کوردستان دامەزرێت.

٢٠ ئۆکتۆبەر ١٩٢١: تورکیا و فەرەنسا لەسەر دوو پارچەکەی جەزیرە و کورد داغ ڕێکەوتن[7] کە بخرێنە سەر سووریا کە ببووە بەشی فەرەنسا.

٢٣ ئۆگستی ١٩٢١: پرسی کۆک بوو بە کۆمیساری بەرزی بەریتانی لە میسۆپۆتامیا. پاش ئەوەی فەرەنسییەکان فەیسەڵی کوڕی شەریفی مەککەیان لە سووریا دەرکرد، هاتە عیراق تا ببێت بە شا. کوردی مووسڵ مانیان لە بەشداری ئەو دەنگدانە جەماوەرییەی گرت کە دەبوو فەیسەڵ "هەڵبژێرن" بە شای عیراق.

١٩٢٣: شێخ مەحموود ڕاپەڕینی دووهەمی هەڵگیرساند، و خۆی ناونا "شای کوردستان" و پەیوەندی بەست لەگەڵ سەرکردەکەی کوردی ئێران "سمکۆ" کە ساڵی ١٩٢٠ لەشۆڕشی دژ بەڕژێمی فارسدا گیڕا. لەشکری بەریتانی ئەو بزووتنەوەیەشی دامرکاندەوە و شێخ مەحموودیان دوورخستەوە بۆ هیند.

٢٤ جونی ١٩٢٣: ڕژێمە کەمالیستەکەی ئەنقەرە پەیمانی لۆزانی لەگەڵ هێزە هاوپەیمانەکان مۆرکرد، و بەوە پەیمانی سیڤەر هەڵوەشایەوە و بەشێکی زۆر لە کوردستان خرایە سەر دەوڵەتی تورکی نوێ.

٣ مارس ١٩٢٤: دەرچوونی فەرمانێکی یاسایی بۆ بەرگرتن لەکردنەوەی گشت جۆرە خوێندگە، کومەڵەی پیشەیی و مێدیای کوردی و هەروەها میمبەر و قوتانخانەی ئاینی لە تورکیا. هەڵوەشاندنەوەی یەکەمین ئەنجومونی نماینەدەکانی گەل لەتورکیا، بە ٧٢ نمایندەی کوردەوە.

فەبریوەری ـ ئەپریل ١٩٢٥: شێخ سەعید ڕابەری بزووتنەوە دەکات لە کوردستانی تورکیا.[8]

١٦ دیسەمبەر ١٩٢٥: ئەنجومەنی نەتەوەکان « NF » پێشنیاری بەریتانیا پەسەند دەکات بۆ لکاندنی باشوور کوردستان (مووسڵ) بەدەوڵەتی عیراقەوە.

ئۆگستی ١٩٢٧: بەرەی(خۆیبوو) واتە سەربەخۆیی، ئەنجومەنێکی نەتەوایەتی کوردی بوو بە ئامانجی کۆکردنەوەی گشت کۆمەڵە و پارت و ڕێکخستنە کوردییەکانی پاش جەنگی یەکەم

7 ـ E ـ ... تورکیا و فەرەنسا پەیمانی ئەنقەرە مۆر دەکەن ....
8 ـ لەئینگلیزییەکەم وەرگرت، چونکە دیارە عەرەبییەکە فرامۆشی کردووە. « و »

www.koskikurd.com

پێكهات.

١٩٢٨: گشت دەزگا ئاسایی ولەشكرییەكانی كوردستانی توركیا خرانە ژێر دەسەڵاتی "چاودێری گشتی هەرێمی ڕۆژهەڵات[9] ". بەڕێوەبەرێكی گشتی تورك دیاری كرا بۆ كوردستان. لەگشت لایەكی هەرێمی كوردستاندا شۆڕش هەڵدەگیرسێت.

١٩٣٠: خۆیبوون لەهەرێمی شاخاوی ئارارات شۆڕشی بەرفراوان هەلدەگیرسێنێت. توركیا و ئێران بۆ لەناوبردنی ئەو شۆڕشانە یەكدەگرن.

جونی ١٩٣٠: "سمكۆ" كە ساڵی ١٩٢٠ بزووتنەوەی كوردی دژ بە ڕژێمی چەق لە ئێران هەڵگیرسان، كاتی وتووێژ لەگەڵ نمایندەكانی تاران كوژرا.

پایزی ١٩٣١: جەعفەر سوڵتان، لە كوردستانی ئێراندا بزوتنەوەیەكی تری نوێ هەڵدەگیرسێنێت.

١٩٣١: شێخ مەحموود لە هیندوستان دەگەڕێتەوە و دووبارە ئاڵای شۆڕشی لە كوردستانی عیراق هەڵدەكات. هێزەكانی بەریتانیا بەدیل دەیگرن و لە بەغدا دەیخەنە ژێر چاودێری. هەندەی نەبرد كوردی عیراق جارێكی تر بەڕابەری شێخ ئەحمەدی بارزانی[10] ڕاپەڕینەوە. هێزی ئاسمانی بەریتانیا هێرشی كردە سەر گوندە كوردییەكان.

ئایار ١٩٣٢: ئەنقەرە یاسای بۆ ڕاگوێزان و پەرتەوازە كەردنی كورد دەردەكات. چەند سەد هەزار كورد ڕادەگوێزن بۆ ئەنادۆڵی ناوەڕاست و ڕۆژئاوا.

١٩٣٣: شۆڕشی كوردی لە عیراق بەڕابەری بارزانییەكان هەڵگیرسا.

١٩٣٦ ـ ١٩٣٨: بەرگری چەكدارانەی كوردی دەرسیم (كوردستانی توركیا).

١٩٤٣ ـ ١٩٤٥: ڕاپەڕینی كوردی عیراق بە سەرۆكایەتی مستەفا بارزانی كە پاشان لەگەڵ یاوەرانیدا پەنایان برد بۆ كوردستانی ئێران.

ئۆگستی ١٩٤٥: پارتی دیموكراتی كورد لە ئێران دامەزرا، و پاشان كوردی عیراق پارتێكیان بەهەمان ناو دامەزراند.

١٣جەنیوەری ١٩٤٦: یەكەمین كۆماری كوردی لەمەهاباد دامەزرا بەسەرۆكایەتی قازی محەمەد، و لە بەهاری ساڵی ١٩٤٧دا ڕووخاندیان. بارزانی سەركردەی لەشكركەی كورد توانی لەگەڵ چەند سەد هەزار لەیاوەرانی مەرزی ئێران و توركیا ببڕن و پەنا بەرن بۆ یەكێتی سۆڤیەت.

ئۆگستی ١٩٥٣: بە كودەتایەكی پۆلیتیكی و پلانی دەزگای نێنگەی ئەمریكا دەسەڵات هاتەوە دەست شای ئێران.

١٩٥٦: پەیمانی بەغدا لە نێوان توركیا، ئێران و عیراق بەسترا بە سەرپەرشتكاری بەریتانیای

9 ـ عەرەبییەكە بەهەڵە " ... ڕۆژئاوا"ی نووسیوە. « و »

10 ـ E ـ ... برای مستەفا بارزانی ....

مەزن و وڵاتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا، و كاكڵەی یەكێك لە بەندەكانی ئەوەبوو كە پێكەوە هاوكاربن بۆ سەركوتكردنی گشت جۆرە بزووتنەوەیەكی سەر خاكی هەریەك لەو سێ دەوڵەتە. دەستبەجی هێزەكانی عیراق و ئێران بەپێی ئەو بەندە بزووتنەوەی كوردی جوانڕۆیان لە كوردستانی ئێران تێكشكاند.

١٤ جولی ١٩٥٨: سپای عیراق بە سەركردایەتی عەبدولكەریم قاسم لە سیستێمی شا هەڵگەڕایەوە. بەغدا بڕیاری بوون بەكۆماری دەركرد(ڕاستەوخۆ دەستی هەردوو میللەتی كورد و عەرەبی تێدابوو). عیراق لەلای خۆیەوە پەیمانەكەی بەغدای هەڵوەشاندەوە (ئەوجا ناویان كرد بە "سەنتۆ"). بارزانی لە ئاوارەیی یەكێتی سۆڤیەت گەڕایەوە.

٩ جەنیوەری ١٩٦٠: یاسایی بوونی (پ د ك ـ عیراق).[11]

٩ جەنیوەری ١٩٦٠:[12] سپای توركیا لە ڕژێمەكەی مەندەرس هەڵدەگەڕێتەوە. سەرانی سپا بانگ بۆ پێكهێنانی ئەنجومەنێكی دەستووری توركی نوێ و پتر لیبراڵی كردنی هەڵدەدەن.

بەهاری ١٩٦١: وەردەوەدە تاوانی "جوداخوازی" كەوتنە قەدەغەكردنی ڕۆژنامە و مێدیای كوردی لە عیراق.

١١ سیپتەمبەری ١٩٦١: بزووتنەوە چەكداری كورد لە عیراق سەری هەلدا و بەرەبەرە بوو بە بزووتنەوەیەكی جەماوەری ئازادیخوازی نەتەوایەتی.

٨ فەبریوەری ١٩٦٣: كودەتای بەعسی لە عیراق. بۆ ماوەیەك جەنگ لە هەرێمی كوردستاندا وەستا. ڕژێمی عیراق لە كۆمۆنیستان دەگەڕا بۆ كوشتن یان بەندكردنیان، و ئەوانەی دەربازبوون پەنایان برد بۆ بزووتنەوەی كوردی.

جوونی ١٩٦٣: لەشكری عیراق هێرش دەكاتە سەر پێشمەرگەكانی كورد. بەعسی سووریایش "كە مارسی ١٩٦٣ بە كوودەتای پۆلیتیكی هاتە سەر تەخت " فرۆكە و لەشكریان نارد بۆ بەشداربوون لە لێدانی كورد.

١٨ جوونی ١٩٦٣: یەكێتی سۆڤیەت بڕیاریدا پشتگیری بزووتنەوەی كوردبكات.

٩ جوولی ١٩٦٣: ئاغای گرۆمیكۆ، شالیاری دەرەوەی سۆڤیەتی نامیلكەیەك ئاراستەی بالیوزەكانی عیراق، ئێران، توركیا و سووریا دەكات تێیدا هەڕەشە لە ڕژێمی هەرچوارلا دەكات، نەكان لەشكر ڕەوانەی كوردستانی عیراق بكەن. توركیا و ئێران دەست لەپلانی (چالاكییەكانی دیجلە) هەڵدەگرن كە بڕیاربوو بچن بۆ هاوكاری هێزە هاوبەشەكەی عیراق و سووریا لە كوردستان.

١٨ نۆڤەمبەر ١٩٦٣: لە بەغدا، كۆلۆنێل عارف بەعسیەكانی لە دەسەڵات خست و پایەی خۆی

11 ـ لەئینگلیزییەكەم وەرگرت، چونكە لە عەرەبییەكەدا نییە. « و »

12 ـ E ـ ٢٧ مای ١٩٦٠. « دیارە عەرەبییەكە لەگەڵ خاڵی پێشدا تێكەڵی كردووە. ـ و »

www.koskikurd.com

بەرزکردەوە بۆ پلەی مارشاڵ.

١٠ فەبریوەری ١٩٦٤: عارف مافی نەتەوایەتی کوردی بە ڕەوا ناوبرد و لەسەر ڕاگرتنی چەنگی کوردستان ڕێکەوتن. شێوەی پۆلیتیکی ئەو ماف و ڕێکەوتنە بوە هۆی دووبەرەکی ناو سەرکردایەتی کورد؛ نووسینگەی ڕامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی برایم ئەحمەد و جەلال تالەبانی بوون بە دژ لەگەڵ جەنراڵ بارزانی سەرکردەی بزووتنەوە. دووبەرە زۆر خێرا دەستیان لەیەک دایە چەک. سەرەتا لایەنی نووسینگەی ڕامیاری پەنایان بۆ ئێران برد و پاشان هاتنەوە بەغدا و بوونە لایەنگری ڕژێم. ناکۆکی و دووبەرەکی کەوتە نێو ڕیزەکانی بزووتنەوەی کوردی عیراق.

مارس ١٩٦٥: دووبارە چەنگ کەوتەوە کوردستانی عیراق و تا جوونی ١٩٦٦ درێژەی بوو.

پایزی ١٩٦٥: ڕێگەی سەردانی بیانی کرایەوە بۆ کوردستانی تورکیا. وەک " ئەو هەرێمە لەساڵی ١٩٢٥وە خرابوە ژێردەسەڵاتی سپا، بیانی بۆینەبوو پێیتێخات". دژ بە بێکاری، بێدەرەتانی و هەڵوێستی ڕەگەز پەرستانەی ڕژێم، میللەت کەوتنە خۆپیشاندان.

١٩٦٧ ـ ١٩٦٨: لە کوردستانی ئێراندا جوتیاران کەوتنە جەنگی پارتیزانی.

جولی ١٩٦٨: پارتی بەعس بەدوو کوودەتای پۆلیتیکی یەک لەدوای یەک(١٩ و ٣٠جوولی[13]) دەسەڵاتی لەعیراق گرتەوە دەست و جەنرال بەکر (لە ڕژێمەکەی بەعسی ساڵی ١٩٦٣دا سەرەک شالیاران بوو) ئەمجارە بوو بە سەرۆکی کۆمار. چەنگی دژ بە چەکدارانی کورد[14] لەئەپریلی ١٩٦٩دا هەڵگیرسایەوە.

١١ مارس ١٩٧٠: کورد و عیراق ڕێکەوتن لەسەر "ئۆتۆنۆمی"کردنی کوردستان و دەبوو لە ماوەی چوار ساڵدا گشت دەزگا تایبەتەکانی تێدا دامەزرێن.

١٢ مارس ١٩٧١: بە کوودەتایەک سپای تورکیا دەسەڵات دەڕەخسێنێت بۆ دەستەیەکی بەهێز. پارت و ڕێکخراوە چەپییەکان قەدەغە کران و هەزاران کوردی "جوداخواز" دەگرن و دەیاندەن بە دادگای سپایی تایبەت. لە ١٩٧٣دا دەسەڵات هاتەوە دەست پەرلەمان.

١٩٧٠ـ ١٩٧٤: قۆناغی " نە جەنگ و نە ئاشتی" بوو لە کوردستانی عیراق. ڕژێم چەندین پلانی ڕێکخست بۆ لەناوبردنی سەرانی کورد. ڕژێمی بەغدا هەڵوێستی بەعەرەبکردنی ناوچەکانی کوردستان دەگرێتەبەر، و سەرپێچی دەکات لە بەجێهێنانی پەیمان و لەگەڵ بزووتنەوەی کوردی تێکدەچنەوە.

13 ـ بەڵکوو (١٧ و ٣٠ جوولی). « و »

14 ـ نوێبوونەوەی جەنگ دژ بە چەکدارانی لایەنەکەی بارزانی(پارتی دیموکراتی کوردستان ـ عیراق) بوو، چونکە لەوکاتەدا چەکدارانی لایەنی برایم ئەحمەد و جەلال تالەبانی(پارتی شۆڕشگێڕی کوردستان) لەگەڵ ڕژێم بوون. « و »

بەهاری ١٩٧٢: هەڵاودیوبوونی پەیمانەکان. ڕژێمی عیراق پەیمانی دۆستایەتی و هاوکاری بەست لەگەڵ یەکێتی سۆڤیەت (کە تا ئەوکاتە دۆستی کورد بوو) تا بزووتنەوەکەی کورد دابڕێت لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات. ئێران لەبنەوە لەگەڵ ئەمەریکا ڕێکەوت و بەپاڵپشتی ئەو کەوتە کۆمەک کردن بە کوردەکان.

مارس ١٩٧٤: بەغدا، پاش قرتکردنی زۆر لە بەندەکانی ڕێکەوتننامەی ١٩٧٠ یاسای "ئۆتۆنۆمی کوردستان بڵاودەکاتەوە و فەرمان بە سەرکردایەتی کورد دەدات پەسەندی کەن. لە ئەپریل بەدواوە جەنگێکی بێهاوتا دەسپێدەکاتەوە.

٥ مارس ١٩٧٥: شای ئێران و سەددام (یاریدەری سەرەک کۆماری عیراق) لە جەزایر ڕێدەکەون. ئێران کۆمەک لە کورد دەبڕێت.

کۆتایی مارسی ١٩٧٥ : سەرکردایەتی کوردی دەستی لەجەنگ هەڵگرت و بوون بە پەنابەر لە ئێران. لەشکری کورد تووشی هەرەس بوو.

جونی ١٩٧٦: لە کوردستانی عیراق جەنگی پارتیزانی سەریهەڵدایەوە.

---------------------***---------------------

١٩٧٧ـ ١٩٧٨: سەدەها هەزار گوندی کوردستانی عیراق لە نزیک سنوورەکانی تورکیا، ئێران و سووریا وێران کران یان دانیشتووانیان گواستنەوە. ئەگەر سەربازی عیراقی هەرچ کەسێکیان لەو ناوچە چۆڵ و بێ خاوەنانەدا بەرچاو بکەوێت، کە قووڵاییان دەگاتە ٨ ـ ١٢ میل و دانیشتاونی لێ گوێزراوەتەوە بۆ گوندی ستراتیجی، دەسبەجێ تەقەی لێدەکەن. بەغدا زۆر بەقورسی کەوتووەتە بەعەرەبکردن و هەڵوێستی قەڵاچۆکردن لەو هەرێمە کوردییەدا.

ئۆگوستی ١٩٧٨: جەماوەری توورە و دژ بە ڕژێمی ئێران دەکەونە خۆپیشاندان و ئەوبارە گشت لایەکی کوردستانی ئێران دەگرێتەوە. سەرباز لەکرمانشا و سنە تەقە لە جەماوەر دەکەن و بە دەرزەن لێیان دەکوژن.

١٠ و ١١ فەبریوەری ١٩٧٩: پاش یەک ساڵ شەڕ و لێکدان، خۆپیشاندان کەوتە سەر جادە و ڕژێمی شای ئێرانی پێ ڕووخا. پارتیزانانی کورد لە کوردستان دەست بەسەر بنکەکانی پۆلیسدا دەگرن و دەزگای خۆبەڕێوەبردنی سەربەخۆی خۆیانی تێدا دادەمەزرێن. گەل لەشار و لادێ وەک یەک ئەنجومەنی شۆڕش هەڵدەبژێرن تا کاروباری ناوچەکانیان بەڕێوەبەرێت.

٢ مارس ١٩٧٩: بارزانی لە وڵاتە یەکگرتووەکان دەمرێت.

٣ مارس ١٩٧٩: پاش ٣٣ ساڵ کاری نهێنی، پارتی دیموکراتی کورد ـ ئێران لە بەرەوڕووی کۆمەڵێکی ٢٠٠٠٠٠ کەسی و لەهەمان ئەو گۆڕەپانەی مەهاباد کە مارتی ١٩٤٧

** ـ لەم هێڵە بەدواوەم لە دووبارە چاپکراوەکەی Interlink Publishing، لەندەن، ١٩٩٣ وەرگرت، چونکە دیارە عەرەبییەکە لەبەر چاپی یەکەم وەرگێردراوە و لەوێدا دەبڕێتەوە. « و »

www.koskikurd.com

سەرکردەکانی یەکەمین کۆماری کوردی سەربەخۆی تێدا لەسێدارەدرا، ڕەوابوونی خەباتی خۆی ئاشکرا کرد.

١٨ و ١٩ مارس ١٩٧٩: لە سنە کە گرنگترین شاری کوردستانی ئێرانە تەقە و لێکدانی زۆر گەرم کەوتووەتە نێو پێشمەرگەکانی کورد لەلایەک و میلیشیا و سەربازی سەر بەخومێنی لەلایەکی تر. نمایندەی تایبەتی "ئایەتوڵلا تالەقانی" لە ٢٢ی مارسدا لەگەگ نمایندەکانی بزووتنەوەی کوردە نەتەوەییەکان ڕێکەوتن بۆ ڕاگرتنی شەڕ، و بەئاشکرا بڵاویانکردەوە کە ڕژێم دەیەوێت مافی ئۆتۆنۆمی بدات بەگشت کەمە نەتەوەکان. ٢٣ی مارس دەستەیەکی "پ د ک ـ ئێران" لەگەڵ خومێنی کۆبوونەوە و داخوازییەکانی کوردیان بۆ ڕوونکردەوە.

٣٠ و ٣١ مارس ١٩٧٩: سەرتاپای ناوچە کوردییەکان خۆ لە بەشداری دەنگدان بۆ بە ئیسلامی کردنی کۆمار دوور دەگەن.

٢٠ ـ ٢٢ ئەپریل ١٩٧٩: هەندێک ڕووداوی زۆر قورس لە نەغەدە بوە هۆی زنجیرەیەک تێهەڵچوون و سەرئەنجام سپای ئێران لە ئۆگستیدا هێرشێکی قورسی ڕێکخست بۆ سەر هێزە سەربەخۆکانی کورد.

٢٦ ئەپریل ١٩٧٩: لەئەنجامی خوێنڕێژی میلیشیاکانی تاخمی ڕاستی ڕەگەز پەرست "کابینەکەی ئەجاوید" بڕیاری ئابلووقەدانی ١٣ پارێزگای دا لەتورکیا، و یاسای تایبەتیشی دەرکرد بۆ سەر ٦ پارێزگای تردا. لەکۆی ئەو نۆزدەیە پانزە پارێزگای دەکەونە کوردستان. گشت چاپەمەنییەکی پێشکەوتنخوازی و ڕێکخستنی بەو ناوەن قەدەغە کران.

١٧ ئۆگوستی ١٩٧٩ : خومێنی بە وتارێکی دڕ و زووخاوی هێرش دەکاتە سەر کورد. دوابەدوای ئەوە لە پێنجی سێپتەمبەردا بە هێرشی قورسی تانگ و هەلیکۆپتەر و فڕۆکەی بۆمبهاوێژ، شارە سەرەکییەکانی کوردستان دەگێڕنەوە ژێر دەسەڵاتی سپای ئێران. بەماوەیەکی کەم دادگا ئیسلامییەکەی "خەڵخاڵی" بڕیاری کوشتنی نزیکەی ٢٠٠ کەس دەردەکات. پاسدار (حەرەس الثوری) بەربوونە گیان کۆمەڵانی گەل.

٢٠ سەپتەمبەر ١٩٧٩ : لەشکری سەددام حوسێن هێرش دەکاتە سەر ئێران. ئەو جەنگەی کەنداو تا جوولی ١٩٨٨ خایان.

سێپتەمبەر ـ ئۆکتۆبەر ١٩٧٩: لەگشت لایەکی کوردستانی ئێرانەوە جەنگی پارتیزانی هەڵگیرسا.

٢٧ ئوکتۆبەر ١٩٧٩: خومێنی لیژنەیەک پێکدێنێت لە چوار شالیار بۆ ڕاوێژ لەسەر دۆزینەوەی ڕێگەچارەیەک بۆ کێشەکانی کوردستان. ٣ی نۆڤەمبەرد سەرانی کورد بڕیاریان دا لەکاتی ئەو وتووێژەدا تەقە ڕاگیرێت. پێشمەرگە دەست بەسەر شارە کوردییەکاندا دەگرنەوە.

٢ و ٣ دیسەمبەر ١٩٧٩ : بەڕادەیەکی گشتی دانیشتووانی کوردستان ماندەگرن لەدەنگدان بۆ

ئیسلامی کردنی دەستوور، و زۆر لە نەتەوە نافارسەکانی تر هەمان هەڵوێست نیشان دەدەن. خۆدزینەوە لەو دەنگدانە، لەسەر ئاستی گشت ئێران پتربوو لە ٥٠٪.

هاوینی ١٩٨٢: "پ د ک" و "ی ن ک" لەسەر مەرزی عیراق و ئێران کۆبوونەوە و لەسەر ئەوە ڕێکەوتن کە کۆتای بێت بە دەسەڵاتی تاخمگەری لەسەر پارچەی دیاری لە کوردستان.

٨٣ ـ ١٩٨٤ : عیراق، بە مەبەستی تێکدانی بناغەی ژیانی کۆمەلایەتی و ئابووری کوردستان، چەپۆکی ستەم قورستر دەکات.

سەرەتای ١٩٨٤: وتووێژ لە نێوان تالەبانی و ڕژێمی عیراق پەیدابوو؛ ئەوە سەرەتای دیالۆگە لەگەڵ کورد.

١٥ ئەپریل ١٩٨٧: بڕیار بۆ خستنەکاری بەرەی کوردستانی دەرچوو.

٧ مای ١٩٨٧: بۆ یەکەمین جار دان بەوەدا نرا کە ڕژێمی عیراق گازی شیمیایی دژ بە کورد بەکاردێنێت.

١٦ مارس ١٩٨٨: لەئەنجامی بەکارهێنانی گازی شیمیایی ٥٠٠٠ کورد لە هەڵەبجە کوژران.

کۆتایی ١٩٨٨: ئەو سەرکردە و پێشمەرگە کوردانەی دەربازبوون، لە ئێران و سووریا بوون بەپەنابەر.

١٩٨٩: بۆ پەیداکردنی پشتگیری لە کورد، بەرەی کوردستانی چالاکی دیپلۆماسی دەباتە ڕۆژئاوا.

١٩٨٩ ـ ١٩٩٠: سەددام حوسێن نوێنەر دەنێرێت بۆ وتووێژ لەگەڵ کوردی عیراق تا بگەڕێنەوە. وتووێژ لەوێدا وەستا کە سەددام دەخوازێت ئەوان پەشیمانی خۆ دەربڕن و ببنە هاوکاری بەعس.

١٢ ئۆگوستی ١٩٩٠ : سەددام هێرش دەباتە سەر کوێت.

جەنیوەری ١٩٩١ : بەرەی کوردستانی پەیوەندی نهێنی بەست لەگەڵ تورکیا.

مارس ١٩٩١: باشوور و باکووری عیراق ڕادەپەڕن. پێشمەرگە دەست بەسەر سێ لەسەر چواری کوردستانی عیراقدا دەگرێت.

١١ مارس ١٩٩١: ئۆپۆزیسیۆنی عیراقی لە بەیرووت کۆنفرانسیان بەست.

مارس ـ ئەپریل ١٩٩١: ڕاپەڕین سەرینەگرت، و دوو ملیۆن کورد هەڵهاتن بۆ شاخ. وڵاتە یەککگرتووەکان چالاکی یارمەتی و حەواندنەوەیان بۆ دەخنە گەڕ.

٥ ئەپریل ١٩٩١ : ئەنجومەنی ئاسایش بڕیاری ژمارە ٦٨٨ دەردەکات و تێیدا عیراق بەوە تاوانبار دەکات کە مافی مرۆڤ ناپارێزێت.

١٨ ئەپریل ١٩٩١: عیراق پەیمانی لەیەکگەیشت لەگەڵ نمایندەی سەرۆکی گشتی UN مۆردەکات.

www.koskikurd.com

ئەپریل ١٩٩١ : تورکیا چەند هەزار بەندکراوی کوردی ئازادکرد و بڕیاریدا یاسای قدەغەکردن لەسەر زمانی کوردی هەڵوەشێنێتەوە.

ئۆگستی ١٩٩١: سپای تورکیا هێرشی بردە ناو عیراق بۆسەر بنکەکانی پ ک ک

ئۆکتۆبەر ١٩٩١ : لەتورکیا کابینەی نوێ هەڵبژێردرا، و دیمیرئێل لەلایەن "دۆغرو یۆڵ پارتی"یەوە کە کۆنسەرڤاتە، بوو بە سەرۆک. ٢٢ نمایندەی کورد هاتنە ناو پەرلەمان.

١١ ئۆتۆبەر ١٩٩١ : تورکیا لە هەرێمی ئاسایشی هاوبەشدا لە باکووری عیراق پێنج گوند بۆردومان دەکات، و ولاتە یەکگرتووەکان هیچ خۆی تێنەگەیاند.

فەبریوەری ١٩٩٢ : لەکاتی پیرۆزکردنی نەورۆزدا کە جەژنی سەری ساڵە لەلای کورد، هێزەکانی تورکیا حەفتا کوردیان کوشت.

١٢ ئەپریل ١٩٩٢: تورکیا یاسای ئەنتی تیرۆریستی دەردەکات، و ڕێگەی پروپاگندە لەنەیارانی دەگرێت.

مای ١٩٩٢: هەڵبژاردنی کوردی گشت لایەکی کوردستانی عیراق دەگرێتەوە.

www.koskikurd.com